

ΑΝΟΙΧΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΙΣΣΕΛ ΦΑΪΣ

14-15 Ιανουαρίου 2017 Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

► Tns **ΕΛΕΝΗΣ ΠΑΠΑΡΓΥΡΙΟΥ**

Από τη Μεταπολίτευση και ένθεν το Λονδίνο έχει συστηματικά αποσολήσει το φανταστικό των Ελλήνων μυθιστοριογράφων. Το άνοιγμα των κειμένων προς τον ευρωπαϊκό χώρο, οι κεντρόφυγες τάσεις που μελετητές όπως ο Δημήτρης Τζιόβας αναγνώρισαν στην ελληνική πεζογραφική παραγωγή κυρίως από τη δεκαετία του '90 και έπειτα, έφεραν τη βρετανική πρωτεύουσα στο προσκήνιο ως υπερμοντέρνο αστικό μόρφωμα, ως μητροπολιτική ουτοπία και δυστοπία. Κείμενα όπως το *Ανατολικόν Τέλος* του Γιώργου Ζαρκαδάκη (1996), *Βιρτζίνια Γουλφ Café* της Αργυρώς Μαντόγλου (1998), *Αλμπατρος* της Σώτης Τριανταφύλλου (2004) και *Η λονδρέζικη μέρα της Λώρας Τζάκσον* του Χρήστου Χρυσόπουλου, όπως και τα μερικά διαδραματιζόμενα στο Λονδίνο *Γιάντες* της Αμάτας Μιχαλοπούλου (1996) και *Το Μανιφέστο της ίτιας* της Αντζελας Δημητρακάκη (2006), είτε συστήνουν αυτόνομα τη βρετανική μητρόπολη παρακολουθώντας γηγενείς χαρακτήρες είτε τοποθετούν Έλληνες ήρωες σε ένα συνθετότερο των ελληνικών αστικό περιβάλλον, από πλευράς πολιτισμικής, γλωσσικής και ταξικής. Σε κάθε περίπτωση, μέσα από την πεζογραφική τριβή με το Λονδίνο η Ελλάδα παγκοσμιοποιείται.

Το ζήτημα της παγκοσμιοποίησης θέτει το νέο μυθιστόρημα του Νίκου Δαββέτα *Ωστικό κύμα*, αλλά μέσα από μια σύγχρονη, καίρια και γενικώς ανεξερεύνητη λογοτεχνικά προβληματική. Μια βομβιστική επίθεση στο μετρό του Λονδίνου τον Ιούνιο του 2012 έχει αποτέλεσμα να χάσουν τη ζωή τους 38 άνθρωποι, μεταξύ των οποίων ένας νεαρός φοιτητής από την Ελλάδα.

Πρόκειται για ένα ευφυές και καλοστημένο κείμενο όπου διαφορετικά επίπεδα ρητορικής αλληλοανατρέπονται. Με την πρώτη ματιά ο Δαββέτας φαίνεται να στέκεται στην ειρωνεία της παγκοσμιοποίησης: ένας Έλληνας σκοτώνεται στο Λονδίνο από

ΚΑΛΥΝΟΠΟΥΛΟΥ ΑΣΠΡ. ΤΣΙΛΙΚΗ

Ευστοχία υλικού

τζιχαντιστές τρομοκράτες, σκοτώνεται δηλαδή ατυχώς, από μια αιτία που (φαινομενικά) ουδεμία σχέση έχει με την ελληνική πραγματικότητα του 2012. Μέσα από την προοπτική της μητέρας του Δέσποινας, στην οποία εστιάζει το κείμενο, αναπαράγονται όλα τα στερεότυπα με τα οποία η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει τους μουσουλμάνους: είναι φανατικοί, σκοταδιστές, δυνάμει τρομοκράτες. Η Δέσποινα προειδοποιεί νοερά τον γιο της: «Να προσέχεις τους μελαψούς με τις φαριδιές πουκαμίσες, τις Τσετσένες με το παιδικό πρόσωπο που υποδύονται τις γκαστρωμένες, τις κινούμενες μπούρκες, τους γενειοφόρους που φορούν κατακαλόκαιρο δύο παλιτά ή νομίζεις πως είναι δύο παλιτά, ενώ στην πραγματικότητα όλοι αυτοί είναι ζωσμένοι με δεσμίδες εκρηκτικών, ικανές να στείλουν στον έβδομο ουρανό ολόκληρη πόλη, όχι μονάχα ένα αεροπλάνο» (51).

Κατά την ανάγνωση δε μας διαφεύγει η περιρρέου-

σα ατμόσφαιρα της εποχής όπου εκδίδεται το κείμενο: η ρητορική της Δέσποινας, τουλάχιστον στο πρώτο μισό του αφηγήματος, απηχεί όχι τόσο το 2012 όσο το 2016, όπου το μεταναστευτικό πρόβλημα έχει σημαδευτεί από το στίγμα της τρομοκρατίας σε βαθμό που η ανθρωπιστική του διάσταση έχει ακυρωθεί.

Η συνέχεια, ωστόσο, ανατρέπει το επίπεδο αφήγησης της ελληνικής ισλαμοφοβίας, καθώς η εμπλοκή του νέου με την τρομοκρατική επίθεση δεν ταυτίζεται με τον ρόλο του θύματος αλλά μετατοπίζεται σε αυτόν του δράστη. Ο ήρωας του Δαββέτα δεν σκοτώνεται ατυχώς, ατυχέστατα, αλλά ως αποτέλεσμα των δικών του επιλογών. Το εύρημα του Δαββέτα καθιστά πιθανό κάτι που στα μάτια των περισσότερων αναγνωστών φαντάζει απίθανο: ένας νεαρός Έλληνας να μετατραπεί σε τζιχαντιστή αν συντρέξουν οι κατάλληλες συνθήκες. Ο Έλληνας γιος, περιχαρακωμένος αρ-

χικά στους περιορισμούς της γλώσσας του, της καταγωγής του, της πατριαρχικής του ανατροφής και της μητριαρχικής του συναισθηματικής εμπλοκής, μεταβαίνοντας στο Λονδίνο μπορεί γίνει κάποιος άλλος, που μιλά άλλη γλώσσα, υιοθετεί καινή ήθη και νέους κώδικες συμπεριφοράς. Αν αυτός ο άνθρωπος σπουδάζοντας στο Λονδίνο μπορεί να γίνει κάτι άλλο, καλύτερο συνήθως, ειδικευμένος εργάτης, πυρηνικός φυσικός, καλλιτέχνης, γιατί να μη γίνει, αντίστροφα, και αυτό, δηλαδή φονταμενταλιστής;

Με τον τρόπο αυτό ο Δαββέτας ακυρώνει τις διαχωριστικές γραμμές που έχει τραβήξει η ισλαμοφοβία της εποχής του. Δεν πρόκειται για μας, τους Έλληνες ως διαφωτισμένους Δυτικούς, και τους άλλους. Τα δοχεία συγκοινωνούν, οι ταυτότητες είναι ρευστές. Η ισλαμική τρομοκρατία δεν είναι ζήτημα καταγωγής. Επίσης, οι Έλληνες δεν είναι εξορισμού απρόσβλητοι από αυτήν.

ΝΙΚΟΣ ΔΑΒΒΕΤΑΣ

«Ωστικό κύμα»

Μυθιστόρημα

Ποτακίς, 2016

Σελ. 157

Προσπαθώντας να επεξεργαστεί το γεγονός του θανάτου του γιου της και στη συνέχεια την αποκάλυψη της εμπλοκής του στη βομβιστική επίθεση του Λονδίνου η Δέσποινα ανατρέχει στο αρχείο των αναμνήσεών της. Θυμάται τη βρεφική και παιδική του ηλικία, την αποστασιοποιημένη του εφηβεία και την ελλειμματική τους επικοινωνία. Η σχέση της μαζί του βάλλεται συστηματικά από τα ίχνη της ελληνικής ιστορικής και κοινωνικής παθογένειας: μια αριστερή οικογένεια εξορισμένων, ένας κακός γάμος που οδηγεί σε διαζύγιο, η απόλυση από τη δουλειά της.

Αυτή η αναδρομή έχει αποτέλεσμα από τη μια να ενισχυθεί η αιγιστική διάσταση του κειμένου: η Δέσποινα δεν έχει ιδέα γιατί ο γιος της από αγαπημένο παιδί γίνεται τζιχαντιστής. Όπως κι εμείς, δεν μπορεί παρά να εικάσει. Από την άλλη, οι εικασίες της μητέρας, ενισχυμένες από τη συναισθηματική της φόρτιση, ενεργοποιούν λυρικές περιγραφές, ένα συγκινημένο υπερχειλισμα που δεν εξυπηρετεί πάντα την αφήγηση. Επιπλέον, περιορίζοντας το εύρος στην οπτική της μητέρας το κείμενο κάποτε κομπιάζει. Όπως το αντιλαμβάνεται η μητέρα του, ο γιος της από ακροαριστερός καταληψίας της Ελλάδας έγινε τζιχαντιστής του Λονδίνου: «Στην πραγματικότητα, άργησε να συνειδητοποιήσει ότι ο γιος της ποθούσε, όσο τίποτα στον κόσμο, να στρατευτεί σε έναν αγώνα, να υπηρετήσει έναν μεγάλο σκοπό» (109). Η σχέση μεταξύ των δύο ειδών τρομοκρατίας, που αντιμετωπίζονται εδώ ως συνεχές, θα άξιζε εκτενέστερη διαπραγμάτευση.

Θα περίμενε κανείς για ένα τόσο πλούσιο θέμα να γραφτεί ένα μεγαλύτερο κείμενο. Όχι για να εξηγήσει – πρόκειται άλλωστε για ένα θέμα εν εξελίξει – αλλά για να θίξει περισσότερες πλευρές του σύνθετου πρίσματος. Το βιβλίο του Δαββέτα θέτει εύστοχα ένα καίριο ζήτημα, το θέτει όμως μέσα από μια τόσο μινιμαλιστική γωνία που κινδυνεύει να φανεί περιοριστική.